

Psalmviering avond

We stellen ons in deze bijeenkomst een drietal vragen.

- Wat is een psalmviering
- Waar komt hij vandaan
- Wat vormt nu een psalmviering, hoe is hij gestructureerd.

De eerste vraag is waarschijnlijk het makkelijkst te beantwoorden. De psalmviering is een oude vorm van samenkomen om inhoud te geven aan, of uitdrukking geven aan je geloof.

Een stille plek in huis, een kluis in de woestijn, een kloosterkapel, een parochiekerk, een kathedraal – al deze plaatsen, hoe verschillend ook, dienen één doel: de geest richten op de Eeuwige, de Levende. Krachtig en ongehinderd: je geloof en vertrouwen uitspreken in “Hij die is”. Hetzelfde beoogt de psalmviering. De psalmviering is een verbijzondering van het getijdengebed, en het getijdengebed is het dagelijkse officiële publieke gebed dat binnen de kerken al bestond vóór de reformatie. De psalmviering komt als het ware voort uit het getijdengebed. Nu zijn er verschillende vormen van getijdengebed, en we komen daar zo op terug.

Maar, of iemand de getijden nu bidt in stilte of samen met anderen, in alle poverheid prevelend of plechtig zingend in het koor van (vrouwelijke-) kloosterlingen, steeds gaat het om dit ene: het ‘altijddurende gebed’.

De psalmviering is dus een specifieke vorm van getijdengebed. Daarbij is de wijze waarop de woestijnmonniken, vanaf ongeveer de derde eeuw, de getijden baden richtinggevend geweest. Hun manier van specifiek psalmen zeggen werd door verschillende religieuze gemeenschappen overgenomen, onder andere, voor deze vorm die wij hier gebruiken, de oudste generatie karmelieten, begin dertiende eeuw.

In de aanhef van de bijeenkomst vanavond staat dat het gaat om de psalmviering. En dat is bewust zo gedaan. Het geeft nauwkeurig aan waar het om gaat: in de viering staat één psalm centraal. Op deze wijze wordt niet alleen een oude traditie hernomen, maar ook vorm gegeven aan een van de vernieuwingsimpulsen van het tweede Vaticaanse concilie: aandacht voor ‘de eigen aard van iedere psalm’.

Laten we wat nader kijken naar de grondvormen van de getijdengebeden, zoals we die daarnet bespraken. De geschiedenis van het getijdengebed laat een grote verscheidenheid aan vormen zien. Onder deze rijkdom van vormen gaan drie grondvormen schuil: Het psalm zeggen, de canonieke uren zeggen en het onzevader zeggen. We lichten deze even één voor één toe.

- 1) De grondvorm psalmzeggen bestaat erin dat alle psalmen achter elkaar worden gebeden, psalm na psalm. Het psalter, het boek met daarin alle 150 psalmen, vormt daarbij het richtsnoer. Binnen het psalm zeggen is speciale aandacht voor de 'Lectio Devina', het goddelijk lezen. We zullen hier niet te lang bij stilstaan, maar het omvat de stappen, of fases, lezen (lectio), overwegen (meditatio), het bidden (oratio) en beschouwen (contemplatio). Zover we weten wordt dit psalmzeggen al gebezigt rond de derde eeuw, in de gemeenschap van Pachomius, één van de woestijnvaders, waar hij met luide stem de psalm zei, terwijl anderen aandachtig luisterden.
- 2) Canonieke uren zeggen bestaat uit het 's morgens en 's avonds hymnes en lofprijzingen opdragen aan God. Het ontstaat in Milaan en verder Italië, nadat de kerk uit het ondergrondse bestaan van de eerste twee eeuwen komt, rond 313. Ook hier maken de psalmen deel uit van een ritueel geordend 'gebedsuur'. Naast de psalm is er ruimte voor hymnes, onzevader gebed enzovoort.
- 3) Bij het onzevader zeggen, blijft alleen dat onderdeel over en werd dit gedaan als de hiervoor besproken vormen (psalmzeggen en canonieke uren zeggen) om wat voor reden dan ook, niet mogelijk was. Men zei een vastgesteld aantal onzevaders op, op gezette tijden door de dag.

De psalmviering die wij hier en nu vieren, staat het dichtst bij de psalmzeggen grondvorm. De aandacht is bij één psalm en ze heeft een beperkt aantal elementen om zich heen, die bedoeld zijn om naar de psalm toe te geraken en haar betekenis te laten doorklinken, na afloop.

De structuur van de psalmviering die wij hier vieren is afgeleid van de Karmelitaanse traditie uit de Nederlandse Karmel provincie. De structuur is grotendeels hetzelfde. In het hart zit de psalm. Nu worden de psalmen vaak gezien als ontoegankelijk, moeilijk, niet meer van deze tijd. Toch hebben, door de eeuwen heen, de psalmen mensen geïnspireerd, geholpen op hun weg door het leven, richting gegeven, gespiegeld. De psalmen zijn een verzameling van menselijke emoties: er wordt in gemopperd op God, er is wanhoop en hoop, verdriet en troost, liefde en dood, verraad en trouw, angst en bevrijding. In de

zondagse viering is er weinig ruimte voor psalmen. We zingen er eentje als tussenzang, en ook nog een verkorte versie. Voor ons samenstellers van deze psalmvieringen geldt dat we deze rijkdom graag breder bekend maken. Gewoon, omdat de rijkdom van de psalmen iedereen kan aanspreken.

De structuur van de viering is te vergelijken met een ui. Meerdere ringen rondom het centrum, het binnenste wat de Psalm is. De verschillende ringen of lagen brengen ons naar de kern, de psalm. Misschien ziet u een overeenkomst met de Tempel in Jerusalem, diverse hoven voordat men bij het heiligste van het heiligste te komen. We bespreken de lagen zoals we er doorheen komen. We openen met het aansteken van een kaars, opdat Gods licht ons nabij mag zijn in de viering. Daarna lezen we een uitleg voor die ons kan helpen wanneer we de psalm zullen lezen. Deze introductie in de psalm mag de drempel naar de psalm en de begeleidende teksten verlagen. Dan zingen we een gezang. Wij kiezen steeds voor een lied uit Taizé dat we zonder begeleiding kunnen zingen en wat we een paar keer herhalen. In de traditie is de betekenis dat we ons hart en geest voorbereiden op de komst van de diepgang van de geschriften die we, in beurtlezing, gaan lezen en tot ons door laten dringen. De Lectio Divina is daarbij ons richtsnoer: de diepere betekenis van de woorden doorgronden en tot onze ziel door laten klinken. Dat dat niet altijd één, twee, drie gaat gebeuren is geen probleem. Ons bewust zijn dat dit de bedoeling is, is een eerste stap. Ook monniken die dit jaar in, jaar uit doen, geven toe dat het hun ook maar mondjesmaat lukt. Beurtlezing is hierbij het om beurten lezen van de tekst. De groep wordt in twee delen gesplitst en de tekst is opgesplitst in visueel herkenbare brokken. De kant waarin de leider of leidster van de viering zit begint met de groep waartoe hij/zij behoort een strofe hardop te lezen. De tweede en navolgende even strofen worden door het andere gedeelte van de groep gelezen. Na het openingslied volgt het openingsdialog en van een lezing uit het Oude Testament. Dit wordt in beurtlezing gelezen. Daarna volgt een stilte. Ook de stilte kent verschillende betekenissen of dient een aantal verschillende doelen. Zo is ze bedoeld om in jezelf te keren, je gereed te houden, zich te bezinnen op wat men zojuist gehoord heeft en zich te richten op God. De stilte duurt doorgaans zo'n 7 minuten. In die tijd mediteren we over de tekst. Dat is de periode ook om in jezelf de Lectio Divina stappen te doorlopen, de diepere betekenis van de tekst tot je door te laten dringen. Wat raakt je vandaag in deze tekst. Na deze twee delen komt het derde deel dat begint met het lezen van de psalm, het centrale onderwerp van de viering. Dat gebeurt ook weer in beurtlezing. Ook hierna volgt een meditatie

en Lectio Divina op de gezamenlijk gelezen psalm. Als afsluiting van het derde deel wordt door de leider of leidster van de viering een mystieke tekst passend bij de psalm gelezen. De tekst van de drie stukken bevatten een gezamenlijk thema. Daarop worden ze uitgekozen. In het afsluitende vierde deel besluiten we met het gezamenlijk bidden van een Onzevader en een Weesgegroet, gevolgd door een zegenbede en een slotgebed. Afsluitend zingen we nog een Taizé lied, dat net als bij het openingslied een meditatief karakter heeft en een aantal keren wordt herhaald. Het laatste jaar zingen we ook nog het vredeslied als afsluiting. Dit is opgekomen na de als maar doorgaande en zich uitbreidende ellende zowel in de Oekraïne als in het Midden-Oosten.

Blijft er één element over. Dat is de verwoording van de psalm. Er zijn diverse versies van de psalmen in de Nederlandse taal. Diverse auteurs hebben hun best gedaan de psalmen naar ons en vandaag te brengen. Voor de samenstellers van de psalmvieringen is het steeds de vraag welke vertaling, volgens ons, de bezoekers van de viering het beste in de psalm zal brengen. We gebruiken daarvoor, en overwegen daarbij, altijd een aantal verschillende versies die we tot onze beschikking hebben.

Om het verschil te proeven, als verdieping ook, hebben we zes versies van de psalm van na de pauze voor jullie uitgezocht. We stellen voor om, zoals jullie aan tafels gezeten zijn, naar deze verschillende “taal-zettingen” te kijken, de psalm te lezen in de verschillende taal-zettingen, en met elkaar te delen wat je mooi vindt, of juist niet. Welke je aanspreekt en welke niet. Het gaat hier om een uitwisseling, het is niet de bedoeling met elkaar in discussie te gaan. We gaan dit niet terugkoppelen. Het is veelal smaak, en over smaak